

Beethoven Op. 102 cselló-zongora szonátái hegedűn?

A történet kezdetére már nem emlékszem pontosan. Valamikor, valakitől kaptam ajándékba egy nagyon régi Beethoven kottát. Mivel ez egy kamara szonátának csak a zongora szólama volt, ezért nem tűnt nagyon érdekesnek számomra, de a kotta nagyon szép és régi merített papíron nyomott volt, ezért évtizedekig zeneszobám dekorációjaként szolgált egy szép thonet kottatartón.

Amikor Ludwig van Beethoven szimfóniai című könyvemet írtam, megnéztem közelebbről és elolvastam a borítólapját.

Deux Sonates pour le Piano b Forte et Violoncelle ou Violon par Louis van Beethoven dédiées à Madame la Comtesse Marie Erdődy née Comtesse Niszký Ouvre 102 a Vienne chez Artaria et Comp. No 2579-2580

Nem sokáig kellett kutakodnom az interneten, hogy rájöjjek egy 1819-ben, tehát még Beethoven életében készült kiadást szorongatok a kezemben. Beethoven Op. 102 csellószonátáinak második kiadását. A szonátákat először 1817-ben adta ki a bonni Simrock kiadó, majd két évvel később Bécsben jelentek meg az Artaria kiadónál. Ezen már szerepel az Endrődy grófnénak szóló ajánlás is.

Endrődy grófnéhoz Beethoven szoros barátság fűzte, minden bizonnyal a grófnő kiváló házi csellistája Joseph Linke is szerepet játszott a mű hangszerösszeállításának kiválasztásában.

Hirtelen feltűnt azonban a címben, hogy a szonáták csellóra vagy hegedűre íródtak. Eddig csak csellón hallottam a műveket, így keresgélni kezdtem mi lehet a háttérben a feliratnak. Nem találtam hangzó anyagot a zene-megosztó csatornákon, és úgy rémlik még nem nagyon vette senki a bátorságot, hogy a csellóirodalom e kiemelkedő alkotását elbitorolja a gordonka művészeitől.

Hamarosan rátaláltam a hegedű változat korabeli szólamára is, amelyet saját zongora szólamommal együtt adott ki az Artaria természetesen a cselló szólammal együtt.

Azokra a kérdésekre kellett keresnem a választ, hogy Beethoven maga írta-e a hegedűszólamot, és engedélyezte-e, hogy az Artaria kiadja művét hegedűre is.

Mindkét kérdésemre egy korabeli cikk adott választ. Egy hirdetés, amely 1819. február 25-én jelent meg a Wiener Zeitungban. Ebben világosan leírja a hirdető, az Artaria kiadó, hogy a hegedűszólamokat igényesen kidolgozták hegedűre is, hogy így a darab a zenekedvelők szélesebb rétegéhez juthasson el eljátszásra.

Fennmaradt a kérdés, hogy Beethoven tudott-e a kiadásról és hogy az a bejegyzésével történt-e?

Nem kétséges, hogy Beethoven egyike volt azon zeneszerzőknek, aki művei kiadását nagyon komolyan figyelemmel kísérte. Fennmaradt leveleinek nagy része éppen kiadóival folytatott levelezése, amelyben korrektúrázással, a kiadás részleteivel és természetesen honoráriumának kérdéseivel foglalkozik.

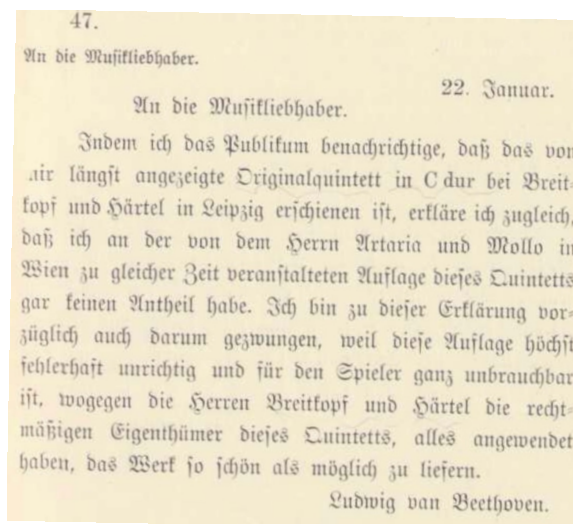
Az Artariával a szonáta kiadásának idején éppen szoros levelezésben volt, hiszen Op. 106 Hammerklavier szonátájának kiadásán dolgoztak. Nem nagyon hihető, hogy a kiadó meg merte volna kockáztatni, hogy az Op. 102 szonátákat a szerző

engedélye nélkül publikálja. Ebben különösen annak fényében lehetünk biztosak, hogy korábban már komoly összetűzésbe kerültek a mesterrel annak Op. 29 C dúr vonóskvintettjének kiadása kapcsán.

A kvintettet Beethoven Moritz von Fries grófnak ajánlotta, aki a kor szokásának megfelelően az autográfért, az ajánlásért és az első év jogaiért honoráriumot fizetett Beethovennek, akinek csak az idő lejártá után volt joga nyilvánosan kiadatni a darabot, amelyért ismét honoráriumot kapott.¹ Beethoven az Op. 29 esetében az év elteltével meg is egyezett a Breitkopf és Hartel kiadóval. Mindeközben azonban Fries gróf odaadta kottáját az Artariának, aki előkészítette a nyomtatást. Az ügyből nagy galiba támadt.

1802. november 13-án Beethoven a Breitkopf és Hartelnek írt levelében² még tőle is szokatlan kirohanást tesz az Artaria vezetői ellen, hogy azok távollétét kihasználva kérték el Fries gróftól a példányát, aki nem látta át a turpisságot és átadta nekik példányát. Beethoven igyekezett megakadályozni ezt a “svihákságot.” Végül azt sikerült elérnie, hogy az Artaria kiadó kötelezte magát, hogy csak 14 nappal a Breitkopf és Hartel által kiadott kottája után adja ki saját kiadását Bécsben.

Odáig fajult a vita, hogy a korábban már említett Wiener Zeitung 1803. január 22-i, 7. számában Beethoven e tárgyban nyilatkozatot tett a zenekedvelőkhöz (An die Musikliebhaber) és közölte, hogy az Artaria kottája tele van hibával és a játékosok számára teljesen használhatatlan. A darab egyetlen jogos kiadója a Breitkopf és Hartel.³

¹ Beethoven Briefe 1783-1807, G. Henle Verlag, München 1996, p.139

² Beethoven Briefe 1783-1807, G. Henle Verlag, München 1996, p.128

³ Ludwig van Beethoven Samtliche Briefe und Aufzeichnungen, E.W Stern, Wien und Leipzig 1907, p 105

A több éves jogi huzavona után békült csak ki Beethoven az Artaria kiadóval 1805. június 1-én írt levelében.⁴

Nem valószínűsíthető tehát, hogy mind ezen előzmények után az Artaria felvállalta volna, hogy kiadja Beethoven beleegyezése nélkül az Op. 102 szonáták hegedű változatát, főleg, hogy arról Beethoven könnyen értesült volna.

Tudjuk azonban, hogy Beethoven 1819 környékén nagyon komoly anyagi gondokkal küzdött. Barátai, pártfogói meghaltak, vagy a gazdasági válság következményei miatt kerültek nehéz helyzetbe.⁵

„Nincs már többé egy barátom sem, egyedül állok a világban.⁶ Majdnem koldusbotra jutottam, de kénytelen vagyok olyan képet vágni, mintha semmiben sem volna hiányom. (...) A 106. opusszámú szonátát nyomasztó körülmények között írtam, Kemény dolog kenyérért dolgozni.”⁷

Könnyen feltételezhető viszont, hogy engedélyét csak az ezáltal megszerzett anyagi előnyök miatt adta meg. Viszont így is nehezen elképzelhető, hogy úgy gondolta volna, hogy darabjának hegedűn való előadása ellentétes lenne eredeti szerzői szándékával.

2026. június 10-én sorra került a darabok előadása hegedűn⁸ és ez is azt bizonyította, hogy a darabok értékei hegedűn is megmutatkoznak. Érvényesülnek benne a Beethoven tanítvány Carl Czerny által ránk hagyott előadói javaslatok és tempók.⁹

---

⁴ Beethoven Briefe 1783-1807, G. Henle Verlag, München 1996, p.258

⁵ Győriványi Ráth György Ludwig van Beethoven szimfóniai, Rózsavölgyi és társa, Budapest 2025L, p. 203

⁶ Romain Rolland: Ludwig van Beethoven Bibliotheka Budapest 1958 p 46

⁷ Romain Rolland: Ludwig van Beethoven Bibliotheka Budapest 1958 p 49

⁸ Előadók Császár Tünde hegedű, Vladár Katinka és Horváth Patrick zongora Győri Zsinagóga

⁹ Carl Czerny: On the Proper Performance of All Beethoven's Works for Piano, Universal Edition, Wien 1970, p.90-91